

L'INVENTARI DEL PATRIMONI HISTÒRIC, ARQUITECTÒNIC I AMBIENTAL DE DOSRIUS. 2004-2005

**Neus Alsina, Ramon Calonge, Lluís Cuspinera,
M. Àngels Jubany i Raquel Lacuesta**
Arxiu Municipal de Dosrius
Ajuntament de Dosrius

1. INTRODUCCIÓ I ANTECEDENTS

El municipi de Dosrius, com molts municipis del Maresme i de Catalunya, ha tingut, des del darrer terç del segle xx, un creixement continuat, com a conseqüència del procés d'industrialització del poble i de la seva proximitat amb Barcelona, amb nous establiments al seu terme o rodalia, sobretot a la dècada de 1980, acompanyats d'una onada migratòria significativa.

El creixement que experimentà el municipi a partir de 1970-1980 canvià el paisatge, tot donant una imatge de nucli fabril al sud del nucli històric de Dosrius i de segona residència a la resta del territori, tret dels nuclis històrics de Dosrius i Canyamars.

La segona residència, de les dècades de 1970 i 1980, propicià la gran transformació del paisatge rural. La transformació del paisatge urbà arribà a partir de les dues darreres dècades del segle xx, sobretot, durant els darrers cinc anys, afectant especialment els nuclis històrics de població.

Cal tenir en compte que el municipi de Dosrius passà de 737 habitants l'any 1980, a 1.260 habitants l'any 1989, fins arribar als 4.970 que té actualment. Per tant, en vint-i-vuit anys, la població s'ha multiplicat per 6,75.

Fou la transformació dels seus espais urbans, amb l'enderroc de masies del segle xvii o xviii i l'excés de construccions modernes, que canvià considerablement la fesomia del nucli urbà de Dosrius i també el de Canyamars, el que alertà l'Arxiu Municipal de Dosrius i diverses persones del municipi sensibilitzades per aquest tema.

Aquest fet ens va fer adreçar a l'Ajuntament demanant la necessitat urgent de protegir els elements arquitectònics i històrics més emblemàtics del municipi, argumentant que l'arquitectura és un testimoni directe del desenvolupament i passat històric de cada poble, al qual confereix caràcter propi i diferenciat davant dels altres. És la base, doncs, de la configuració del territori, dels nuclis de població, tant dels urbans (amb els carrers i places), com dels rurals.

L'Ajuntament disposava d'unes Normes Subsidiàries de Planejament Municipal, on hi havia un petit catàleg, que incloïa les esglésies i ermites, el castell, les masies citades en el llibre de Bonet i Garí, *Les Masies del Maresme*,¹ alguns jaciments arqueològics, els pous de glaç i el safareig del Comú, però aquest catàleg era obsolet i insuficient i, per tant, calia elaborar-ne un de nou.

L'any 2002, l'Ajuntament de Dosrius sol·licità suport tècnic i econòmic a l'Àrea d'Infraestructures, Urbanisme i Habitatge de la Diputació de Barcelona, per a la redacció d'un inventari del patrimoni històric, arquitectònic i ambiental de Dosrius.

Després de diverses reunions a l'Ajuntament de Dosrius, amb el regidor d'Urbanisme, els tècnics municipals, un grup de persones del municipi sensibilitzades pel tema del patrimoni, entre les quals hi havia membres de l'Arxiu Municipal de Dosrius, i la senyora Raquel Lacuesta, doctora en Història de l'art i cap de la Secció Tècnica d'Investigació, Documentació i Difusió del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona, l'any 2003, la Diputació de Barcelona comunicà a l'Ajuntament de Dosrius la concertació de l'actuació «Inventari del patrimoni històric, arquitectònic i ambiental del municipi de Dosrius» i s'encarregaren els treballs d'elaboració i redacció a dos arquitectes (Lluís Cuspinera i Ramon Calonge) i a dues historiadores (M. Àngels Jubany i Pinós i Neus Alsina), dirigits i supervisats per la senyora Raquel Lacuesta, donant així, ambdues administracions, un pas important, ja que assumien la tasca de coneixement del patrimoni rural i urbà del municipi de Dosrius.

2. METODOLOGIA DE TREBALL: TREBALL DE CAMP I RECERCA DOCUMENTAL

Es va fer un treball de camp i d'arxiu per conèixer tots i cadascun dels elements històrics, arquitectònics i ambientals (aquests, referits a conjunts urbans, rurals o naturals) que configuren el municipi, es van analitzar els nuclis de població que l'integren (les antigues parròquies que són els orígens de Dosrius, de Canyamars i del Far, amb els seus veïnats respectius) i les més de cent masies disseminades, en moltes de les quals es van recollir testimonis orals del seus habitants.

La primera tasca de direcció i coordinació de l'equip va ser definir les directrius bàsiques del treball i recopilar i analitzar tota aquella documentació de base.

Un cop definides les línies de treball, es van traçar dues línies d'investigació: el treball de camp, d'una banda, i la consulta de documentació bibliogràfica i d'altres fons documentals (arxius públics i privats) i orals, de l'altra.

La tasca es va iniciar prenent com a punt de partida la llista d'edificis susceptibles d'ésser protegits, elaborada per l'equip de treball. Els documents de base van ser el text refós de les Normes Subsidiàries de Planejament Municipal (1998), el qual conté una llista d'elements que es van incorporar a l'Inventari; el Catàleg de Monuments i Conjunts Històrico-Artístics de Catalunya, amb un element; les fitxes de l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya, amb trenta-un elements; les fitxes de l'inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic de la Generalitat de Catalunya, amb disset elements, i els inventaris d'arbres monumentals i de fonts facilitats per l'Ajuntament de Dosrius. A partir d'aquests llistats, es va confeccionar una primera relació provisional d'elements a inventariar. Cal destacar que l'únic Bé Cultural d'Interès Nacional són les ruïnes del castell de Dosrius.

El treball de camp va consistir en un total d'unes cinquanta sortides, que es van realitzar paral·lelament a la redacció de la llista definitiva dels elements a inventariar, fent una observació detallada de cada element quant a descripció arquitectònica; determinació del context i localització geogràfica precisa per a referències a carreteres i pistes rurals; recollida de dades orals dels propietaris, masovers o llogaters i realització de reportatges fotogràfics i croquis.

La recerca documental en arxius i la bibliogràfica fou la que va aportar la major part de les dades de caràcter històric, així com els plànols originals que acompanyen les sol·licituds de llicència d'obres. La recerca es va centralitzar en aquells arxius on es concentra la major part de la documentació, com ara l'Arxiu Municipal de Dosrius (AMD), l'Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA) i l'Arxiu Nacional de Catalunya (ANC), entre d'altres.

3) CONTINGUT DE L'INVENTARI

L'Inventari recull els conjunts urbans i rurals i els edificis i construccions de diversa mena, els elements no edificats però marcats per la mà de l'home i els jaciments arqueològics, fins a un total de dos-cents seixanta-sis elements. Pràcticament, totes les tipologies genèriques

hi són representades, i és a partir d'elles que es van classificar i agrupar els elements. També hi són representades totes les èpoques, des de la prehistòria fins a la segona meitat del segle xx, sense límits cronològics i sense obviar cap manifestació de l'arquitectura i dels estils al llarg dels temps.

Pel què fa a les construccions o elements tractats individualment, es van establir els tipus següents:

- *Arquitectura religiosa*, amb cinc edificis, la presència dels quals proporciona monumentalitat al medi on es van aixecar i li dóna sentit històric: és el cas de les esglésies de Sant Aciscle i Santa Victòria de Dosrius; de Sant Andreu del Far i de Sant Esteve de Canyamars, sense oblidar el santuari del Corredor o l'ermita de Sant Llop.

- *Arquitectura pública o semipública (equipaments)*, amb nou edificis, com ara l'antiga i la nova casa de la vila, l'escorxador, la biblioteca, els centres escolars i parroquials, l'alberg de colònies i el cementiri municipal.

- *Arquitectura industrial*, representada per cinc elements, com ara les ruïnes del molí de Can Terrades i el Molinot, les fàbriques de Polinex i de Manufactures de Canyamars, o la torre de les Aigües.

- *Arquitectura residencial urbana*, amb un total de cinquanta-vuit elements, alguns dels quals van tenir un origen de caràcter rural i avui han estat integrats per la trama urbana.

- *Arquitectura residencial rural*, la més nombrosa i que imprimeix caràcter al territori, per bé que moltes masies han esdevingut rònegues, tot conservant algun element que les identifica. Se n'han inventariat vuitanta-un elements.

- *Obres d'enginyeria*, amb tres elements rellevants, com el pont de la carretera d'accés a Dosrius, l'edifici de la mina de les aigües i el conjunt de galeries, barratges i aqüeducte de la Societat General d'Aigües de Barcelona.

- *Elements singulars*, constituïts per aquells de diversa mena i funció, com ara les nombroses fonts de Dosrius, els pous de glaç, els safareigs, les basses, les mines d'aigua, les boles granítiques, les rescloses, les creus de terme, les pinedes, els camins rals o rurals, etc., dels quals s'han recollit vuitanta-tres elements.

- I, per últim, l'únic Bé Cultural d'Interès Nacional declarat del municipi: les ruïnes del castell de Dosrius.

L'Inventari defineix, també, aspectes que estan en relació amb la configuració paisatgística i històrica del municipi, com ara:

- *Parcs i Conjunts Naturals d'Interès*, integrats pel Parc Natural del Corredor, el qual gaudeix d'una normativa específica.

- *Conjunts Urbans d'Interès*, que incorporen el casc antic de Dosrius i de Canyamars, com a nuclis històrics urbans consolidats.

- *Jaciments Arqueològics*, representats per divuit elements, alguns territorials (Can Sus, les Pedreres d'en Bosc, la torre de Bell-lloc o la muntanya de l'antic castell) i altres ben definits com a elements individualitzats, com és el cas del menhir i la cova sepulcral de la costa de Can Martorell, els dòlmens de Ca l'Arenes, la Pedra Llarga, etc.

4. CONCLUSIÓ

Actualment, l'Ajuntament de Dosrius disposa d'un exhaustiu inventari del patrimoni històric, arquitectònic i ambiental del municipi que, com ja hem dit, consta de dos-cents seixanta-sis elements. Ara bé, aquest document no és vinculant.

Cal un Catàleg definitiu, amb el seu Pla Especial de Protecció, que incorpori tots aquests elements i conjunts mitjançant diferents nivells de protecció i de normatives específiques que els regulin, en funció de la seva importància històrica i paisatgística, i amb una voluntat clara de mantenir els teixits urbans en la seva idiosincràsia, és a dir, allò que més els caracteritza.

Per tant, la feina no quedarà definitivament enllestida fins que l'Ajuntament de Dosrius elabori un Catàleg definitiu, amb el seu Pla Especial de Protecció, que aquest sí que tindrà un caràcter vinculant i normatiu.

NOTES

- 1.- LLUÍS BONET I GARÍ, *Les masies del Maresme: Estudi de les masies, elements defensius, ermites i molins*, Centre Excursionista de Catalunya (Barcelona 1983).

Església de Sant Esteve de Canyamars.

Masia de can Bosc del Far.